

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-1-20>

УДК 1(Марія Култаєва)

Надія Корабльова

Про Култаєву Марію Дмитрівну

Спогади, слова вдячності і глибокої поваги до Марії Дмитрівни Култаєвої від її колеги і подруги Надії Степанівни Корабльової.

Такий формат, як спомини про людину, яка була частиною твого життя і дякуючи якій воно було комфортніше і успішніше (і не лише професійно), не можуть бути концептуально витриманими в одному ключі і одній стилістиці. Остання зустріч у Києві за кілька місяців до її смерті у викроєній паузі між засіданням вченої ради у Педагогічному університеті імені Михайла Драгоманова і поїздкою Марії додому, в прифронтовий Харків, в якому вона залишалася, маючи масу можливостей перебраться в більш безпечне місце, ускорботнює розмірковування про короткотривалість її земного шляху, стає підсвідомим приводом до чергового прозріння щодо того, що зі смертю близької людини, коли у засвіти відходить її душа, виникає провалля у душі твоїй. У Хосе Ортегі-і-Гассета є образ екзистенційної дистанції між помираючим і тими, хто знаходиться біля нього у цей момент (дружина, лікар, репортер).

Марія Дмитрівна представляла мене як подругу і мені це імпонувало, бо сама присутність у тому колі, яке збрала Марія Дмитрівна Култаєва навколо себе, було можливістю професійного розвитку, інтелектуальної, фахової поінформованості, залученості до життя філософської спільноти з вкрапленнями європейського досвіду (час від часу у цьому колі точково з'являлись німецькомовні філософські авторитети з Австрії, Німеччини). Щоб посісти це місце, Марії Дмитрівні не треба було залучатись в складні ігри, за допомогою яких людина отримує визнання у професійному світі, вона зайняла його органічно без інтриг і зламанних чужих доль, їй не знадобилась над головою «ще одна голова» (дзенський вислів).

Зустрічатися і вести бесіди про філософію, отримати можливість будувати спільний духовний світ разом з такими ж пристрасно бажаними філософічної близькості, для мене було справжнім подарунком долі. Я знаходилась на піку філософського натхнення, упивалась запаморочливою філософською свободою, де Марія Дмитрівна була другом і

© Надія Корабльова, 2024

товаришем спільних філософських екзерсисів. Вона була тим значимим Іншим, з яким можна було звиряти свої самовідчуття і саморефлексії. Її спосіб бачення, дух і професійний смак зробили її своєрідним тригером професійного розвитку у харківському філософуючому середовищі. Щодо моїх вражень, то це були відчуття, що між тією, якою я прийшла на зустріч, і тією, якою повернулась після розмов, я умасштабилася у власних очах, не залежно від конкретного наповнення. Марія Дмитрівна вимагала співчуття кожній своїй думці, їй потрібна була повна духовна відданість. Це риса сильного характеру.

Можливість скористатися її допомогою була своєрідним паском безпеки. Переповам ситуації, які виникали. У рецензентів стосовно відповідності теми докторської дисертації дисертантки з Інституту проблем державного управління при Президентові України, текст якої, фактично, трансгресував з філософією політики, виникли розбіжності і потреба в авторитетному рефері. Я зателефонувала Марії Дмитрівні, вона була вдома, сказала «приїжджай», відбулась розмова за форматом «підвищення кваліфікації». Пізніше Марія Дмитрівна опонувала дисертацію, а її блискучий виступ, апелювання до тексту щойно перекладеної книжки Клауса фон Байме, викликали такий резонанс, якого я не спостерігала за дванадцять років свого членства у цій раді. Зрежисувати такий бенефіс не вдалося жодному з опонентів, ні до цього, ні після. Дякуючи інтелектуальній енергетиці, вмінню підбирати неспростовні аргументи і власній глибокій переконаності у їх дієвості, навіть, фактично, на чужому академічному полі теорії державного управління, викликало таку зацікавленість, що в кулуарах поряд з захопленням самою Марією Дмитрівною, звучали прохання отримати файл з перекладом книжки Байме, який я пізніше мейлом відправила членам ради і в подальшому цим широко користувались професори з теорії держуправління. Так заробляють ім'я, вплив, репутацію.

Пригадую лекцію професора Вольфганга Вельша у Каразінському університеті. Ми пішли разом і паралельно з перекладом професора Володимира Олексійовича Абашника, я слухала коментарі Марії Дмитрівни. Озвучувані пошепки мені на вухо «підрядки», свідчили на користь високого класу германіста (так вона називала себе) і блискучого філософа, душа якого розумна (за Платоновою стратифікацією), здатна на власні повороти думки, запущеної доповідачем, на прокладання власної дороги передрозуміння у руїнах отримуваної інформації. Саме руйнування було авторською методою, способом Марії Дмитрівни вивільнятися від категорій, у які намагався замкнути її розум доповідач. У такі моменти вона мобілізувала здатність розмежовувати те, що проголошується, і те, що їй хотілося б почути. Це відбувалося практично завжди, коли ми разом слухали якийсь виступ. Марія Дмитрівна мала незвич-

ний інтелект і духовну енергію, а ще вона була блискучим філологом. Кажуть, що людина лише тоді засвоїла іноземну мову, коли пише нею вірші. Вона писала вірші німецькою, навіть видала збірку, римувала все і завжди. Перебираючи свої папери час від часу, я знаходжу нею написані, зримовані, дотепні, і завжди «до ситуації» рядки «на полях».

Я часто бувала у неї вдома. Без цього приватного простору навряд чи може бути закритим гештальт. Розмовляти в домашній затишній атмосфері, це можливість спостерігати за перебігом життя, яке відбувається за законами драми (Габріель Марсель). Навіть у приватних розмовах Марія Дмитрівна була надзвичайно творчою і енциклопедично ерудованою людиною. Говорила якимось живо, органічно, коли варто не конспектувати, а слухати як пісню, музику, вірші: її приватні розмови супроводжувались різномовними (німецькою, польською, українською) віршами, ілюструвались живими враженнями, аналізом життєвих ситуацій. Коли спілкування переривалось телефонним дзвінком, вона брала слухавку і за мімікою, пластикою тіла, тембром і інтонуванням можна було зрозуміти – чи це телефонує тітка з Німеччини, чи близька рідна людина, чи якісь кафедральні справи вимагають термінового вирішення, чи прохання допомогти з дисертацією тощо. Вона мала надзвичайно розвинуту уяву. До прикладу, якимось в одній з телефонних розмов зі мною, вона сказала, що повернувшись з супермаркету і по дорозі побачила інсталяцію, яка нагадує їй впливи Німецької класичної філософії на Франкфуртську школу соціальної філософії, і що «зараз я тобі пришлю на вайбер». Я вдивлялась в дзеркальне відображення у багатоповерховій будівлі зі скла і бетону, оточеній ялинками, маленького будинку і ряду блакитних машин, і в силу, мабуть, не розвиненості власної уяви, чи не в тому напрямку розвинутої, такого не бачила, подібна аналогія не виникала, але вона мене переконала, що ялинки – це Фіхте (етимологія слова), а Франкфуртська школа – відображення у великій за розміром будівлі маленької, далі пішли аналогії стосовно Гегеля, Фіхте, блакитних машин, сучасної ситуації. Коли я подивилась її очима, то це мене переконала.

Дружба – поза цінностями, концепціями, це живий досвід, яким я користувалась вповні. Кожен старається бути правим у своєму бутті, але втрата рідних і близьких онтологічно непоправима. Смерть Марії Дмитрівни, а я була в тисячі кілометрах від Харкова, практично, тактильно, стягнула на себе усі ті ситуації, де ми були разом і я відчула невимовну тугу і біль, від того, що це зникло з мого життя. Цінність феномена Марії Дмитрівни Култаєвої у перенасиченій інформацією «плинній сучасності» у тому, що знання, ерудицію, адміністративні і статусні можливості вона витрачала на інших, ділилася з ними, полегшуючи чи спрямовуючи шлях тих, хто цього потребував: «численна рать» – таких, які завдячу-

ють саме Марії Дмитрівні своїм кар'єрним зростанням, статусними посадами, професійною самореалізацією.

Вона – ідеальна подруга, подумки я звертаюсь то до неї, то з вдячністю силам небесним за її присутність у моєму житті. Вона щиро мені допомагала і намагалась сприяти у вирішенні життєвих проблем. Наведу такий буденний факт: Марія спеціально телефонує і пропонує перейти з академічної пенсії на звичайну трудову, бо там відсоток інший. Вона викладає аргументи такої доцільності, мотивуючи це тим, що ми з нею однаково працювали сумісниками у різний час і у різних місцях. Дійсно, дякуючи її інформації, а не інформації з пенсійного фонду, я стала отримувати пенсію набагато більше. Багато у чому я намагалась наслідувати Марію, сама вона не наслідувала нікого і ні в чому, її відрізняло бажання бути незалежною. Власниця блискучого аналітичного розуму, надзвичайної працьовитості і таланту поета і філософа, жіночий шарм якої належав істоті, яка користувалась тими засобами, якими, як правило, користуються чоловіки: зі свого оточення сама обирала з ким їй бути, визначала умови і формати взаємодій.

Марія Дмитрівна ніколи не була феміністкою, принаймні, не маніфестувала це, навіть з гумором реагувала на такі сюжети, але по суті була нею. Інтелектуальна допитливість вела її особливим шляхом, шляхом глибинного пізнання особистості, своєї, чужої, рідних, близьких – не мало різниці, головне, духовна, професійна спорідненість. Ввійшовши у світ кафедральної філософії, де Марія була богинею, я мала можливість спостерігати за тією глибинною товариськістю, коли занурюються у партнера, співрозмовника. Ця особлива зосередженість викликала у співрозмовника щось подібне до духовного вогню, що все буде добре, бо Култаєва допоможе. Вона розуміла партнера швидко і повно, все це доповнювалось вражаючою щирістю її експресії, це була іскра педагогічного таланту, в її присутності люди виростали від захопленості її інтелектуальним світом і впевненістю, що вона цим поділиться, допоможе тобі. Про це знали її друзі, шанувальники, аспіранти, докторанти. Її працею створені десятки доль, яскравих, неоднозначних, їх долі вже давно сплелись з її власною – однією на двох для кожного, долею, яка зробила їх життя більш комфортним, щасливим з того, що отримали бажану ступінь, статус, професію.

Залишилась хвилююча незавершеність гештальту, немає у мене закінченого логічного пояснення, чому відбулося так, як відбулося. Як знайти вихід тому, що стало катастрофічно часто з'являється у моєму житті, коли виникає потреба у катастрофічно особистих текстів.

Коли я намагаюсь пригадати живий образ Марії Дмитрівни, все що може бути збуджене в душі, приходиться в рух, розповідь потребує утри-

мання фактів, деталей, але зникає чудодія, зникає чудо від враження живою людиною, яку Господь з якоюсь метою послав тобі у житті.

Nadiia Korabliova. About Kul'taieva Mariia Dmytrivna

Memories, words of gratitude and deep respect for Mariia Dmytrivna Kul'taieva from her colleague and friend Nadiia Stepanivna Korabliova.

Корабльова, Надія, доктор філософських наук, професор, професор кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Україна).

E-mail: ns_korabljova@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3831-6030>

Korabliova, Nadiia, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Professor I. B. Shad Department of Theoretical and Practical Philosophy, V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine).

E-mail: ns_korabljova@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3831-6030>